

بسم الله الرحمن الرحيم

بررسی تطبیقی جایگاه سیاسی-اجتماعی زنان قبل و پس از انقلاب اسلامی ایران

مریم امیدی^۱

^۱ - طلبه سطح ۲ (کارشناسی)، مدرسه علمیه زینبیه (سلام الله علیها)

چکیده

با وجود اینکه اسلام برای مشارکت زنان در همه عرصه های جامعه جایگاه ویژه ای قرار داد و حتی در برخی مواقع سرنوشت ساز، حضور و مشارکت موثر آنان را واجب شمرد، اما قبل از انقلاب اسلامی در ایران جایگاه سیاسی و اجتماعی زنان و میزان مشارکت آنان کم رنگ بود و اصولاً در طی دوره های قبل از انقلاب به جایگاه آنان در عرصه های مختلف جامعه اهمیت داده نشد. اما بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران شان و منزلت والای زن و هویت انسانی و الهی او به وسیله امامین انقلاب تبیین و به صراحت بیان شد و حضور و مشارکت آنان در همه عرصه ها با رعایت موازین اسلامی در جایگاه خاصی قرار گرفت. در این پژوهش با توجه به اهمیت بالای حضور زنان در عرصه های مختلف جامعه، ارزش حضور آنان بررسی و تبیین شد و بر این اساس در مقاله پیش رو به مقایسه و مطابق جایگاه سیاسی و اجتماعی آنان در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران پرداخته شد .

کلیدواژه: اجتماع، انقلاب اسلامی ایران، زنان، سیاست

مقدمه

یکی از موضوعات مهم در حوزه اندیشه اسلامی موضوع زن می باشد که با ظهور اسلام وضعیتی برای او فراهم شده است که پیمودن راه سعادت برایش هموار باشد.^۱

بی تردید آنچه از حضور اجتماعی زن که بر حسب نیاز وی نیز هست، حضور سالم و پر فایده اوست نه هرگونه حضور.^۲

از آنجا که زنان در هر کشوری از جهان، یکی از عوامل مهم در ارتقاء جامعه می باشند، ضرورت دارد در عرصه های متفاوت خانوادگی، سیاسی، اجتماعی، علمی و غیره نقش آفرینی کنند.^۳

رژیم پهلوی با حمایت رژیم های طاغوت به ویژه آمریکا که در اندیشه غارت همه جامعه ایران بوده اند، برنامه های مختلفی برای نابودی جایگاه اجتماعی و سیاسی زنان و دور کردن آنان از مبانی با ارزش اسلامی، طرح ریزی و به اجرا گذاشته است.^۴

وضعیت اجتماعی و سیاسی زنان ایرانی در کشور با تغییرات زیادی همراه بوده است. انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (رحمت الله علیه) تحول شگرفی در اوضاع جامعه ایران ایجاد کرده است چنانکه جایگاه و ارزش زنان ترقی کرده و میزان مشارکت آنان در همه عرصه ها گسترش یافته است.^۵

در این تحقیق از منابعی مانند کتاب تحولات سیاسی اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی در ایران به قلم یحیی فوزی توسیرکانی که تحولات مختلف ایران را در سالهای (۱۳۵۷ - ۱۳۸۰) بررسی می کند و مقاله جایگاه اجتماعی زنان در زمان خاندان پهلوی به نگارش کاعلم که به شرح ابعاد مختلف حضور اجتماعی زنان جامعه آن دوره می پردازد و نیز کتاب شخصیت و حقوق زنان در

۱ - واعظی، وضعیت زن در عصر اسلامی، ص ۱۴

۲ - طاهری نیا، حضور زن در عرصه های اجتماعی اقتصادی از نگاه آیات و روایات، ص ۹۵

۳ - رویت شده در سایت www.tasnim.news.com : ۱۴۰۳/۱۰/۱۸

۴ - کاعلم، جایگاه اجتماعی زنان، در زمان خاندان پهلوی، ص ۱

۵ - رویت شده در سایت www.irana.ir : ۱۴۰۳/۱۰/۱۸

رهنمودهای مقام معظم رهبری که مجموعه سخنرانی های ایشان درباره جایگاه اجتماعی زنان در دوره را تبیین می کند و کتب و مقالات و سایت های دیگر بهره برداری شده است.

مقاله حاضر پژوهشی است در حیطه جایگاه اجتماعی و سیاسی زنان ایران در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی.

این مقاله به روش تطبیقی بررسی می کند که حضور و فعالیت زنان در دو دوره مذکور به چه صورت بوده است .

مفاهیم

اینک مفهوم لغوی و اصطلاحی واژگان پرکاربرد در این مقاله مورد بررسی قرار می‌گیرد تا تعاریف ارائه شده مبنایی جهت مباحث پیش رو باشد.

اجتماع

اجتماع به معنی جمع شدن و «از منظر جامعه شناسی به گروهی از افراد اطلاق می‌شود که دارای پیوند های قوی و بادوامی اند و نیز گاهی اوقات مکان جغرافیایی مشترکی دارند».^۱

انقلاب اسلامی

«مفهوم انقلاب در لغت به معنای دگرگونی، برگشتن، تغییر و تحول می‌باشد».^۲ با توجه به معنی اسلام که تسلیم شدن است، تعریف اصطلاحی انقلاب اسلامی این گونه است: «تغییر بنیادین جامعه توسط مردم با هدایت رهبران الهی، بر اساس ارزش های اسلامی برای تحقق قوانین و ارزش های اسلامی».^۳

سیاست

«سیاست در معنای عام هرگونه راهبرد و روش و مشی برای اداره یا بهتر کردن هر امری از امور، (چه شخصی چه اجتماعی) است؛ و در اصطلاح اموری است که مربوط به دولت و مدیریت و تعیین شکل و مقاصد و چگونگی فعالیت دولت باشد».^۴

۱ - رویت شده در سایت <http://pajoohe.ir> : ۱۴۰۳/۱۰/۲۰

۲ - نصری، ایران؛ دیروز، امروز، فردا، ص ۱۸

۳ - همان، ص ۲۲

۴ - رویت شده در سایت <https://fa.wikipedia.org> : ۱۴۰۳/۱۰/۲۰

دیدگاه امام خمینی درباره مشارکت اجتماعی زن

در سخنان امام خمینی (رحمة الله) در دوران مبارزات به موارد متعددی پرداخته شده که از نظر مساعد ایشان درباره مشارکت اجتماعی و سیاسی زنان حکایت دارد.

بعد از پیروزی انقلاب نیز ایشان در سخنرانی های مختلف به صراحت بیان کردند که زنان سهم بسزایی در وجوب مشارکت اجتماعی در جامعه اسلامی دارند.

ایشان در یکی از سخنرانی هایشان فرمودند:

«زنان در جامعه اسلامی آزادند و از رفتن آنان به دانشگاه و ادارات و مجالس به هیچ وجه جلوگیری نمی شود. از چیزی که جلوگیری می شود، فساد اخلاقی است که زن و مرد نسبت به آن مساوی هستند و برای هر دو حرام است.»^۱

سالم سازی محیط دانشگاه ها

بعد از انقلاب در زمینه سالم سازی فضای دانشگاه ها و نیروهای انسانی آن ها اقداماتی انجام شد.

بر این اساس جهت گزینش اساتید برگزیده، «شورای مرکزی گزینش استاد»، تاسیس شد تا بر استخدام اساتید نظارت لازم صورت گیرد و نیز برخی از اساتید رژیم سابق بازنشسته یا اخراج شدند، زیرا با موازین انقلاب همخوانی نداشتند. به جهت اسلامی کردن ظواهر محیط دانشگاه نیز اقداماتی انجام گرفت. در راستای این تصمیم، کمیته انضباطی، رعایت پوشش مناسب مردان و زنان را مورد تاکید قرار داد و دفتر نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه را به منظور نظارت در این کار تاسیس کرد.^۲

استقبال زنان مخصوصاً بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در زمینه فراگیری علم از یک سو و تمایل به فعالیت های اجتماعی و اقتصادی در بیرون از خانه از سوی دیگر موجب حضور گسترده آنان در

۱- همان

۲- فوزی، توسیرکانی، تحولات سیاسی اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی در ایران (۱۳۵۷-۱۳۸۰)، ج ۱، ص ۶۲۴

عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نیز استخدام آنان در مراکز علمی، نهادهای سازمان‌های دولتی و کارخانجات خصوصی و دولتی گردید.^۱

با وقوع انقلاب و پابرجا شدن حکومت جمهوری اسلامی لازم شد، نگاهی نو به حقوق زنان شود و بعضی از دیدگاه‌ها و روش‌های گذشته نیز کنار گذاشته شود. این بار ارزش‌های انقلابی و دینی برای حقوق زنان مطرح شد و قوانین کشور در راستای حقوق آنان تضمین شد.^۲

۱ - طاهری نیا، همان، ص ۱۷

۲ - زروندی، حقوق سیاسی - اجتماعی زنان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، ص ۱۳۲

نتیجه گیری

مطالب گردآوری شده در این پژوهش که با هدف مقایسه جایگاه سیاسی - اجتماعی زنان در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران انجام گرفت، بیانگر آن است که زنان جایگاه انسانی و الهی والایی در جامعه دارند که می توانند بر اساس قوانین اسلام همانند مردان سهم بسزایی در سرنوشت جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، داشته باشند.

از دیگر نتایج به دست آمده در این مقاله تبیین شان و شخصیت زنان توسط امامین انقلاب می باشد که با مجاهدت خود توانستند هویت از دست رفته ملت را به آن‌ها بازگردانند.

پیشنهاد می شود به منظور تبیین جایگاه زنان در عرصه های دیگر جامعه و مقایسه آن با دوران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی پژوهش‌های بیشتری انجام شود.

منابع

قرآن کریم؛ الهی قمشه ای، مهدی.

کتاب فارسی

۱- طاهری نیا، احمد، حضور زن در عرصه های اجتماعی-اقتصادی از نگاه آیات و روایات، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمة الله علیه)، ۱۳۸۹ ش.

۲- علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم: مرکز نشر هاجر، چاپ هشتم، ۱۳۹۹ ش.

۳- فوزی توپسرکانی، یحیی، تحولات سیاسی-اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی در ایران، (۱۳۵۷-۱۳۸۰)، ج ۱، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمة الله علیه)، موسسه چاپ و نشر عروج، چاپ دوم، ۱۳۸۷ ش.

۴- موسسه فرهنگی قدرولایت، شخصیت و حقوق زنان در رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران، قدرولایت، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.

۵- نصری، محسن، ایران؛ دیروز، امروز، فردا، قم: دفتر نشر معارف، ویراست دوم، ۱۳۹۱ ش.

۶- واعظی، محمد جواد، وضعیت زن در عصر اسلامی (نیم قرن اول هجری)، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمة الله علیه)، ۱۳۹۰ ش.

مقالات

۱- حبیبی، مریم، پاک نیا، بختیار؛ "نقش زنان در توسعه اجتماعی و فرهنگی از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی"، رشد آموزش تاریخ، شماره ۴۱، ۱۳۸۹ ش.

۲- ده پهلوانی، طلعت؛ "کشف حجاب"، پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۹۳ ش.

۳- زروندی، مهدی؛ "حقوق سیاسی-اجتماعی زنان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی"، فصلنامه فرهنگی-دفاعی زنان و خانواده، شماره ۲، ۱۳۸۴ ش.

۴- شیروودی، مرتضی؛ "زنان و مشارکت سیاسی در تاریخ معاصر ایران"، مقایسه دو دوره قاجار و جمهوری اسلامی"، پرتال امام خمینی، ۱۳۹۷ش.

۵- عیوضی، محمدرحیم؛ "انقلاب برای زنان"، پرتال جامع علوم انسانی، شماره ۴۸، ۱۳۸۵ش.

۶- کاعلم، افسانه؛ "جایگاه اجتماعی زنان در زمان خاندان پهلوی"، کوثر بلاگ .

۷- ورعی، جواد؛ "مبانی فقهی دفاع از سرزمین های اسلامی"، پرتال جامع علوم انسانی، شماره ۲۸، ۱۳۸۲ش.

سایت ها

۱- www.ensani.ir

۲- www.pajoohe.ir

۳- www.imam-komeini.ir

۴- www.kosarblog.ir

۵- www.tasnimnews.com

۶- www.irna.ir

۷- www.fa.wikipedia.org

۸- www.irdc.ir

۹- www.charehnews.ir

۱۰- www.dolat.ir

۱۱- www.hayatbartar.ir

۱۲- www.jahannews.com